

Слива Андрій Олександрович

*Аспірант кафедри філософії і соціальної антропології
імені професора І. П. Стогнія*

Університет Григорія Сковороди в Переяславі (м. Переяслав, Україна)

<https://orcid.org/0009-0004-9312-2441>

e-mail: andermrson@icloud.com

Юхименко Наталія Федорівна

*Кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії і соціальної
антропології імені професора І. П. Стогнія*

Університет Григорія Сковороди в Переяславі (м. Переяслав, Україна)

<https://orcid.org/0000-0001-7739-9716>

e-mail: Natale_ux@ukr.net

ДЕРЖАВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК УНІКАЛЬНИЙ РЕСУРС ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Резюме

У статті доведено положення про те, що унікальний ресурс суспільного феномену державної ідентичності в умовах глобалізаційних змін стає вихідним моментом процесу формування політико-правової стабільності та національної безпеки в країні за умови, коли більшість суспільних верств населення потенційно мобілізуються навколо конкуруючих пропозицій представлених у демократичному просторі державотворчих процесів, свідомо обираючи єдині точки дотику та фіксуючи їх у конституційних та інших законодавчих постулатах.

Застосування мультидисциплінарного підходу для комплексного аналізу процесу формування, визначення сутності та базових принципів державної ідентичності, надало можливість з'ясувати механізми нарощування ідейно-теоретичного значення та стійкого визнання унікального ресурсу державної ідентичності країні у ситуації глобалізації, транснаціоналізму та технологічних змін. Встановлено, що комплексний соціально-філософський аналіз розуміння суспільного феномену державної ідентичності забезпечує органічний синтез етнічної, національної, громадянської

та культурної ідентичності, як різних форматів колективного співіснування, соціальної інтеграції та створення стабільного нормативно-правового життєвого простору на теренах певної країни.

Здійснюючи аналіз вітчизняного наукового дискурсу у дослідженні процесу концептуалізації державної ідентичності в критичних умовах збройної боротьби українського народу з російською федерацією за державницький суверенітет своєї країни, було доведено, що вона формується на перетині трьох базових рівнів: національного, громадянського та культурно-цивілізаційного та є результатом осмислення історичного досвіду, спільних цінностей і політичної легітимності держави. Показано, що дебати між примордіалістськими та конструктивістськими поглядами, а також критичні студії у царинах політології, соціології та філософської антропології підкреслюють складність зазначеного поняття та необхідність додаткового аналізу різноманітних точок зору.

Водночас на принципових засадах цивілізаційного підходу було сформульовано авторське розуміння концепту «державна ідентичність» як інтегрального соціально-філософського феномену.

Ключові слова: українська державність; державна ідентичність; національна ідентичність; громадянське суспільство; політичний режим; національна безпека; цивілізаційний підхід.

Вступ

У ситуації глобалізаційних хвиль швидкоплинних технологічних перетворень життєвого простору дієвої особистості фіксується актуальне прагнення ідентифікації свого внутрішнього Я, водночас, відбувається пошук способів досягнення високого соціального статусу та адаптації до жорстких конкурентних умов соціально-економічного буття сучасного світового господарства. Передусім для людини епохи після сучасності бажання зрозуміти і знайти своє місце в спільностві демократичних держав безпосередньо пов'язане з реаліями вирішення проблем соціальної солідарності: «багаторівневий підхід до питань інтеграції народів, що асоціює, так би мовити, контратунктивне бачення людства, потребує переходу від реліктової стратегії єднання на унісонній основі до усвідомлення плюралізму його варіантів. Це значить, що треба враховувати не тільки сузір'я можливостей етнічного єднання, а й ситуації неможливостей. Адже коли етнічні колізії зачіпають архетипічний рівень ментальності певних народів, то в кожному разі їх треба не зводити, а розводити. І, навпаки, при політичних чи соціальних колізіях з солідним досвідом співіснування можна сподіватися на подолання будь-яких суперечностей на шляху їх інтеграції» [1, с. 192]. З точки зору методологічних підходів соціально-філософського аналізу людина в умовах соціокультурної глобалізації усвідомлює і переживає момент одночасної приналежності до багатьох складових мозаїчного простору

різноманітних культурних спільнот на рівні етносу, нації або регіону, вона постійно повинна досягати гармонійного балансування між індивідуальним і колективним рівнями свого існування. На думку Е. Сміта: «на колективному, на відміну від індивідуального рівня, етнічність залишається потужною, вибуховою і часто тривкою силою. Етнічна категоризація й етнічна організація були центральними для людських спільнот і конфліктів протягом більшості періодів історії та в більшості регіонів. Назви, вітчизни, спогади й символи можуть зберігатися й далі століттями, попри завоювання, колонізацію чи міграцію населення» [2, с. 56], — при цьому етнічне і національне підґрунтя у пластичній структурі багатьох форм ідентичності кожної конкретної особистості ніяк не зникає, але поступово втрачає домінуюче положення і приймає «факультативний» характер, поступаючись дуже часто формі державної ідентичності.

Втім, маємо констатувати, що концептуалізація розуміння «державної ідентичності» не має такого вагомого значення ані в закордонних публікаціях, ані в україномовних дослідженнях, як це притаманне для концептів «національної ідентичності», «етнічної ідентичності», «громадянської ідентичності». Власне такі західноєвропейські дослідники як Е. Пирс, Е. Сіднор, Я. Расіборскі, В. Рафаловскі, Д. Дж. Шильдкраут здебільшого визначають і доводять, що державна ідентичність є індикатором довіри до інститутів або, фактично, представляє собою відчуття приналежності громадян до певної політичної спільноти. Як правило, західні дослідники свої судження намагаються довести емпірично, залучаючи результати соціологічних досліджень. Однак у просторі українського наукового дискурсу дослідницька увага до опінії суспільного феномену державної ідентичності розпочинає процедуру нарощування його ідейно-теоретичного значення тільки в історично-критичній ситуації збройної боротьби за державницький суверенітет своєї країни проти рашизму. На актуальності поширення у вітчизняному гуманітарному просторі концепту «державна ідентичність» наполягає український дослідник В. Ліпкан. Він доводить необхідність його введення, виходячи з того, що така ситуація: «корелює із необхідністю ревізії наукової уваги у правових дослідженнях проблематиці політики державної безпеки: визначення змісту державних інтересів, тобто тих інтересів, які має власно держава як особливий і складний організм; визначення цінності держави, а не лише національних цінностей; визначення загроз саме державі; визначення засад державності, державотворення; у конституювання суб'єктності Української Держави; підкреслення державності та віковичного потягу до формування саме держави в зміні назви нашої країни на «Українська Держава» [3, с. 34].

Отож, навіть, попри певну другорядність у використанні самого концепту «державна ідентичність» можемо констатувати, що зазначене

поняття поступово оформлюється як окрема аналітична категорія, що поєднує політичні, соціокультурні, ціннісні та історичні виміри. Вона розглядається не лише як характеристика соціально-політичної спільноти, але й як результат інтеграції індивідуальної та колективної свідомості громадян у межах державотворчих процесів. Своєю чергою, відомий вітчизняний філософ М. Бойченко, досліджуючи актуальні аспекти національної ідентичності, вказує на те, що на даному етапі цивілізаційного розвитку національна ідентичність потерпає від тиску множини та строкатості етнічних субстратів та звертає увагу на важливе положення: «щоб національна ідентичність не набувала шизоїдного характеру, а нація не розпадалася на частини: регіони, колонії, релігії, політичні осередки, богеми, еліти і космополітичні соціальні маси, якраз і потрібне згуртування усіх цих надто розмаїтих культурно представників цієї нації... І тут важко переоцінити роль держави у забезпеченні загально національної інтеграції усіх версій національної ідентичності у забезпеченні узгодженого функціонування усіх соціальних систем» [4, с. 19]. Відповідно, особливо зараз, досліджуючи особливості національної ідентичності в контексті формування політики сучасної вже європейської ідентичності зауважимо про те, що Європейський Союз, не будучи єдиною національною державою, має вирішувати велику кількість проблем різноманітного характеру в процесі формування своєї унікальної ідентичності з умовах присутності елементів як федерації, так і конфедерації. Як бачимо, необхідність соціально-філософського аналізу у визначенні державної ідентичності на території ЄС підпадає під влучний концепт «макрополітичної ідентичності» [5], синтезуючи тим самим усі існуючі та можливі способи ідентифікації індивіда зі спільнотою, що приховуються за категорією «держави».

Отже, українські дослідники, аналізуючи специфіку соціально-філософського розуміння категорії національної ідентичності, опосередковано наближаються до необхідності теоретико-методологічного обґрунтування концепту державної ідентичності та вказують на те, що вона, по-суті, формується на перетині трьох рівнів: національного, громадянського та культурно-цивілізаційного, тобто вона стає результатом осмислення історичного досвіду, спільних цінностей і політичної легітимності держави. Крім того, вони трактують зміст державної ідентичності у більш ширшому контексті, ніж західні дослідники, та визначають його як унікальний ресурс відтворення національної суб'єктності та державного суверенітету. Незважаючи на методологічну складність і багатошаровість процесу концептуалізації державної ідентичності, він має науково-аналітичну цінність, апелює до системних принципів сформованої нормативної бази міжнародних відносин, залишаючись при цьому чутливим до соціокультурної специфіки розвитку конкретних держав, що визначає актуальну доцільність

дослідження зазначеного суспільного феномену у межах соціально-філософського підходу.

Отже, державна ідентичність включає до свого змісту сукупність інтересів, цінностей та світоглядних орієнтацій, на основі яких країни співіснують у сучасному світі, тому політичне співтовариство у тієї або іншої державі формується на засадах колективної ідентичності та самосвідомості громадян, яка сягає корінням в історію та культуру її територіального ареалу, людську та фізичну географію, економіку та стратегічний контекст. Разом з цим, державна ідентичність формується під впливом історичного досвіду міждержавних відносин з іншими суб'єктами світової політики протягом певного часу. Зауважимо, що багато елементів, у які вбудована державна ідентичність або їх значення, змінюються з перебігом часу. Особливо зараз, у період глобалізаційних зрушень, культури мають динамічний характер розвитку, соціально-економічна чи стратегічна цінність природних та інших ресурсів може кардинально змінюватися, але концептуалізація державної ідентичності не може відбутися без історико-ретроспективного аналізу процедур і закономірностей її формування. Наразі у даному дослідженні ми наполягаємо на доцільності введення поняття «державна ідентичність» у соціально-філософський дискурс, адже такий концепт є багатограним і його значення буде варіюватися залежно від вимог певної академічної дисципліни, тому цілком виправданою метою нашої розвідки є соціально-філософський аналіз державної ідентичності як унікального ресурсу політико-правової стабільності та національної безпеки у цивілізаційному вимірі.

Методи дослідження

Здійснюється залучення та обґрунтування значення системного підходу до аналізу взаємодії унікального ресурсу державної ідентичності та феномену життєвої сили нації. Застосування функціонального аналізу викликано необхідністю виявлення ролі державної ідентичності у забезпеченні політико-правової стабільності та національної безпеки в країні. Використання соціокультурного підходу є виправданим у зв'язку з дослідженням впливу соціокультурних перетворень на процедурні механізми становлення суспільного феномену державної ідентичності. Застосування соціально-історичного підходу визначає актуальність дослідження еволюції взаємозв'язку формування державної ідентичності та проявів вітальності нації в динамічному процесі перебігу подій цивілізаційного значення. Своєю чергою, метод концептуально-компаративного аналізу застосовується для порівняння соціологічних, політологічних та антропологічних науково-дисциплінарних підходів; феноменологічний метод використовується з аналітичною метою визначення сутнісних ознак державної ідентичності; діалектичний метод є необхідним у застосуванні за

вимогою дослідження історично-суперечливого процесу формування державної ідентичності.

Результати дослідження

Відразу зауважимо, що розуміння феномену держави у межах соціально-філософського аналізу пов'язують не лише з інституційною сукупністю установ і легітимними контрольними-наглядними функціями, а й розглядають її як соціально-політичну одиницю або своєрідний живий організм з власною особливою ідентичністю: «нація — це велика солідарність, що встановлюється відчуттям жертв, які вже зроблені та які мають бути зроблені в майбутньому. Нація передбачає минуле, але в дійсності вона резюмується цілком відчутним фактом: це ясно проявлене бажання продовжувати спільне життя. Існування нації — це, якщо так можна виразитися, повсякденний плебісцит» [6, с. 100–101]. У свою чергу, розуміння державної ідентичності передбачає тезу про те, що політико-правове співтовариство держави має колективну ідентичність чи самосвідомість на вельми узагальненому, проте важливому рівні. Сукупність інтересів, цінностей та саморозуміння, які формують засади державної ідентичності, безпосередньо є вкоріненими в історію та культуру країни, її людську та фізичну географію, економіку та стратегічний контекст цивілізаційного розвитку. У той самий час, державна ідентичність формується під впливом безпосереднього досвіду державного управління та у побудові свого міжнародного статусу протягом певного часу: «під час розпаду просторів імперського панування світ держав заново формується в межах, які мають відбиток походження... «силами походження», до яких Герман Люббе зараховує «релігію — церковно оформлену конфесію, з одного боку та націю — з іншого» Інші автори говорять про «етнонаціоналізм», аби наголосити на втраченому зв'язку походження — чи це спільне походження у безпосередньо фізичному сенсі, чи вже у ширшому сенсі, спільна культурна спадщина» [7, с. 186].

Зазначимо, що категорія «держави» не може змістовно поєднуватися з поняттям «нація», така різниця визначається тим, що нація представляється як спільнота індивідів, об'єднаних культурними, мовними, історичними й духовними чинниками, а держава є політико-правовою структурою, яка організовує та контролює нормативно-зафіксований простір життєдіяльності громадян на історично закріпленій території. Відповідно державна ідентичність не є віддзеркаленням феномена національної ідентичності, наприклад, державна ідентичність в США озвучується як «Я громадянин США, американець», але національна ідентичність може бути італійською, мексиканською, українською тощо. В Україні люди різних етнічних груп мають спільний простір української державної ідентичності, але можуть без перешкод зберігати свою національну ідентичність кримського татарина,

болгарина Бессарабії тощо. Зазначене розмежування є фундаментальним для розуміння «державної ідентичності», хоча іноді у міжнародних нормативно-правових актах термін «національна ідентичність» держави є взаємозамінним з термінами «ідентичність держави» або «суверенна ідентичність». Втім міжнародне право зосереджується на державі, як на суверенній одиниці, а її «ідентичність» у цьому контексті стосується тільки її правового статусу та визнання. Такий підхід може відрізнятися від того, як у політології, соціології чи філософській антропології розглядається суспільний феномен «державної ідентичності». Так у контексті соціологічного підходу в аналізі ресурсного значення суспільного феномену державної ідентичності можна виділити такі три основні позиції:

1) Означення державної ідентичності у вигляді соціального конструкту розглядають такі автори як Д. Кемпбелл [8], А. Вендт [9] та ін., тобто соціологи розглядають державу як сформований соціокультурним розвитком, владними інституціями та соціальними практиками структуру, а системність конструювання ідентичності держави охоплює тривалий часовий проміжок і нерідко проходить повз класової боротьби та вкоріненості у соціальний простір, який постійно розширюється, наприклад, динамічна зміна елементів державної ідентичності у процесі історичного становлення європейських країн доби Ренесансу та Нового часу. Отож соціологічний аспект формування державної ідентичності обумовлюється динамічною природою самого феномену держави, включаючи інші види її ідентичності, соціокультурних норм і форм боротьби за владу. Тим часом цивілізаційні зміни ціннісно-сміслових контекстів сучасних механізмів державотворення або нова хвиля обурливих форм соціальних рухів можуть оскаржити існуючі уявлення про державну ідентичність та потенційно призвести до її концептуального переосмислення;

2) Погляд на державну ідентичність з точки зору колективної взаємодії належать, у першу чергу, Ю. Габермасу [10] та Ч. Тіллі [11], де вона представляється як відчуття приналежності та прагнення населення до спільної ідентичності. Вона характеризується єдиними культурними традиціями, мовою, історією, цінностями, територією проживання, що є вирішальним для розуміння держави. У такому розумінні державна ідентичність за своїм змістом наближається до сенсу національної ідентичності, бо розглядається як колективне явище, що об'єднує людей у межах певної території, впливаючи на їх індивідуальне сприйняття та ставлення до держави, як способу загального добробуту. Зокрема, соціологічні позиції нерідко пов'язують державну ідентичність із більш об'ємними поняттями національної або колективної ідентичності, припускаючи, що ідентичність держави перегукується зі спільним почуттям населення в їх приналежності до єдиного соціокультурного простору свого історичного існування. Держава

з сильною й інклюзивною національною ідентичністю може мати більшу соціальну згуртованість, політичну стабільність та ефективно забезпечити національну безпеку своєї країни;

3) Ідеї соціальної конфліктології, які розробляли П. Бурдьє [12], Дж. Скотт [13] та багато інших представників сучасної західної філософської думки, розглядають державу, як потенційний інструмент для посилення існуючої соціальної нерівності та засобу «несення варті» економічним і політичним інтересам домінуючих груп. Держава більш відкрита до домінуючих групових інтересів і стратегій, ніж до інших, через її соціально сконструйовану природу. За таким підходом державна ідентичність може використовуватися для легітимізації владних структур і маргіналізації певних груп у суспільстві. Домінуюча соціальна група, як правило, етнічна, може просувати свої інтереси у вигляді конкретних наративів державної ідентичності, які виключають або маргіналізують етнічні меншини та інші соціальні верстви населення. Ба більше, постійно на історичному горизонті цивілізаційного поступу залишається присутньою ідея привабливості мозаїчних варіантів існування тоталітаризму як швидкого та простого способу вирішення колосально-складних проблем глобалізованого світу, тобто прагнення багатьох політичних лідерів до автократії або диктатури залишається сьогодні такою собі «тоталітарною спокусою», — влучно підкреслює Х. Арендт [14, с. 334].

Окремо зауважимо, що державна ідентичність як об'єкт антропологічних досліджень розглядається з декількох позицій, наприклад, з точки зору етнографічних досліджень державних утворень з боку Ф. Абрамса [15] та Т. Мітчелл [16]. Ідейна позиція у запропонованому аспекті характеризується своєрідним поглядом якби «знизу вгору» на те, як держава представляється та розуміється окремими особами у повсякденних соціальних практиках, надаючи практичний досвід виявлення впливу ознак державної ідентичності на життєві реалії громадян. Насамперед етнографічні дослідження можуть проявити, як державні символи та ритуали інтерпретуються та засвоюються громадянами на місцевому рівні, сприяючи зростанню їхнього почуття як приналежності, так і відчуження до громадянства даної країни. Заперечення сприйняття активних форм існування державної ідентичності виходить з переконання, що держава не є стало-фіксованим об'єктом, а її сприйняття змінюється протягом різних етапів суспільної еволюції. Науковці, які підтримують таку позицію, наприклад, Дж. Туллі [17] або В. Неуманн [18], вважають, що держава як така не може існувати у вигляді конкретного об'єкта дослідження або сталого ядра функціонування суспільства, а тому й державна ідентичність є гібридним протилежним сталим стереотипам явищем. Опінії антропологічних перспектив раз-у-раз заперечують есенціалістські погляди на суспільний феномен державної

ідентичності, акцентуючи увагу на її сконструйованій з протиріч та плінній природі, у зв'язку с постійним агресивним впливом різноманітних соціальних і культурних катаклізмів. У постколоніальних державах успадкована колоніальна ідентичність може суперечити «новонародженій» національній ідентичності, що призводить до тривалої боротьби за визначення держави на політичній мапі світу, як це сьогодні відбувається у вигляді «гарячої» війни в Україні.

У свою чергу, взаємодія культури та держави з точки зору К. Гірца [19] або А. Грамші [20], навпаки, вважається визначальним фактором розвитку державної ідентичності, адже як економічні системи, так і культурні практики з антропологічної точки зору сприяють поступовому формуванню глобальних проблем. Апологети такої західної думки, дотримуючись ідеї озвученої Б. Андерсоном, розуміють націю як «уявну політичну спільноту», яка структурно оформлюється державою. Антропологічний підхід спрямовується на аналіз показового значення глибокої взаємозалежності соціокультурних засад та принципів формування феномену державної ідентичності, акцентуючись на тому, як спільні символи, наративи та соціальні практики сприяють почуттю колективної приналежності до державотворчих процедур. Так само елементи національної міфології про спільне походження та долю можуть посилити патріотичні почуття громадян до своєї країни. Вибудова державної ідентичності на основі історично-сформованого комплексу соціокультурних засад розгортається зазвичай у вигляді активних форм проєктування та інвестування держави з метою розвитку та збереження спільної спадщини. Історичні наративи та колективна пам'ять відіграють вирішальну роль у формуванні та підтримці унікального ресурсу державної ідентичності, підтримуючи автохтонне відчуття спільної національної долі. Однак, необхідно зауважити, що така конструкція національних наративів у форматі масового усвідомлення громадянським суспільством епохи постправди, потребує постійної глибинної підтримки політико-ідеологічного обґрунтування та освітнього просування, наприклад, офіційні підручники історії або національні музеї нерідко представляють певні інтерпретації історичного минулого державного утворення, яка може бути оскаржена альтернативними документальними свідченнями: «чим швидше розвивається історія, чим більше соціальне значущих змін відбувається за одиницю часу, тим помітнішими є відмінності між поколіннями, тим складнішими є стають механізми трансформації культури від одних поколінь до інших, тим більш вибірковими є ставлення нових поколінь до культурних надбань попередніх» [21, с. 237]. Причому дебати щодо національних символів, історичних пам'ятників та офіційних мов зчаста відображають прадавні конфліктні позиції стосовно єдиних ознак державної ідентичності у тій чи іншій країні. Зрозуміло тільки у ситуації,

коли державна ідентичність пов'язується з управлінням та наглядом, припускаючи, що вона відіграє роль у тому, як уряди країн переймаються соціальними проблемами та наскільки ефективно реагують на їх рішення.

Отож свідоме сприйняття державної ідентичності громадянами держави безпосередньо впливає на її внутрішню та зовнішню політику, тобто якщо держава підтверджує у різний спосіб свої ліберально-демократичні принципи політичного режиму — це вже визначає її підхід до прав людини всередині країни та політику спілкування з іншими демократіями, протилежну ситуацію ми спостерігаємо у випадках авторитарного або тоталітарного політичного диктату. Між іншим, з метою уникнення непорозуміння або повторень стосовно визначення поняття державної ідентичності, нами пропонується провести чітку межу між чотирма основними концептами, які сьогодні стають актуальними об'єктами наукового аналізу:

1) етнічна ідентичність характеризується усвідомлення своєї приналежності до певного етносу (групи людей зі спільним походженням, традиціями, мовою, культурними особливостями та, часто, спільною релігією), по-суті, вона виражає найбільш важливі риси етнічної ідентифікації. Ґрунтується етнічна ідентифікація на біологічно-культурній спадковості та традиційному обрядовому зв'язку із світоглядними настановами своїх прашурів;

2) більш об'ємним поняттям є національна ідентичність. Англійський дослідник Е. Сміт, на противагу Е. Гобсбауму [22], Б. Андерсону [23] та Е. Гелнеру [24], які були модерністами і вважали що до XVIII ст. нації як такі не існували, а за Модерну вони виникають «нізвідки», будучи детерміновані соціальними та політичними силами або впливом індустріальної епохи. У період модерного капіталізму вважалося, що нації виникають в XVIII ст. і в своїй основі мають етнічний фактор, тобто нація включає певну сукупність людей, яка має власну назву, свою історичну територію, спільні міфи та історичну пам'ять, спільну масову громадську культуру, спільну економіку і єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів спільноти. В українському науковому дискурсі, починаючи з 2000-х рр. концепт національної ідентичності є широко представленим і практично таким, що посідає одне з центральних місць, якщо мова заходить про обговорення соціально-політичних та правових питань. Як відомо, у 2022 р. було прийнято Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», у якому визначено мету, завдання, принципи, напрями, особливості формування та реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності як складової забезпечення національної безпеки України. Крім того, на законодавчому рівні проведено розрізнення двох видів ідентичності: національної ідентичності, як

стійкого усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями та громадянської ідентичності з точки зору стійкого усвідомлення громадянином України, закордонним українцем свого політико-правового зв'язку з Україною, українським народом та громадянським суспільством [25]. Ба більше, згідно енциклопедії Сучасної України «національна ідентичність — ототожнення себе з національною спільнотою на основі стійкого емоційного зв'язку, що виникає у результаті сформованої системи уявлень щодо традицій, культури, мови, політики, а також прийняття групових норм і цінностей. Головним ідентитетом національної ідентичності є національна свідомість. За змістом національна ідентичність — сфера ідей, цінностей і смислів культури, сприйнятих й артикульованих більшістю громадян країни. Вона має власні засади в конструюванні індивідом своєї тотожності. Вибір національної ідентичності обумовлений політичними, економічними, соціальними й історичними чинниками, що робить її рухомою» [26]. Отож національна ідентичність може породжувати лояльне ставлення до держави з боку населення, але також може визначатися й як почуття приналежності до кількох держав або націй, підкреслюючи її суб'єктивне сприйняття та природу зовнішнього соціального конструкту;

3) під концептом «громадянська ідентичність», як правило, мається на увазі колективне усвідомлення індивідуумами своєї приналежності до співтовариства громадян тієї чи іншої «території життя», вона сприймається як Батьківщина та громадянами якої вони хочуть бути, проявляючи свідому та активну громадянську позицію. Як зазначає у своїй роботі українська дослідниця Т. Бевз: «громадянська ідентичність буде вважатися повноцінною, якщо: 1) людина сама себе вважає громадянином («Я — фактор»); 2) співтовариство, починаючи з груп членства і закінчуючи таким узагальнюючим суб'єктом, як народ, визначає людину як громадянина («Ми — фактор»); 3) інші особи, узагальнюючі «Вони» («Інші», «Чужі», «Вороги») визнають людину громадянином («Вони — фактор»» [27, с. 238]. Інакше кажучи, громадянська ідентичність — це усвідомлення себе як громадянина конкретної держави з певними правами, обов'язками та правовим статусом. Ключовим компонентом у такий ситуації є політико-юридичний зв'язок із державою, який не обов'язково залежить від етнічного чи національного походження;

4) тимчасом державна ідентичність формується на принциповій позиції громадянина ототожнення себе з конкретною державою як політичною, адміністративною та символічною структурою, включає його свідому лояльність й підтримку державних інститутів, законів, офіційних символів

і політичного устрою, а також морально-психологічне відчуття єдності з конкретним соціокультурним простором певної держави. Наприклад, в складних умовах воєнного стану більша частина нашого суспільства по-особливому гостро відчула себе частиною Української держави, підтримала, виходячи зі своїх особистих можливостей, її конституційний лад та інституції, навіть, якщо їх етнічна чи національна ідентичність є іншою.

Отож національна ідентичність може забезпечити культурну та емоційну основу для відчуття спільної державності, а держава, у свою чергу, може просувати та підсилювати певні риси національної ідентичності. Підйом національної свідомості часто передбачає прагнення нації мати власну державу, що підкреслює тісний зв'язок між цими двома поняттями. Між іншим, не можна оминати увагою досить часто наявної негативної сторони взаємодії між державною та національною ідентичністю, а саме виникнення напруги між універсалізмом сучасних держав (прихильність громадянській рівності) та офіційним зв'язком з певною національною ідентичністю, культурою та мовою. Демонстративними прикладами можуть бути ситуації, коли інтереси певних соціальних груп, які гуртуються навколо історичних наративів національної ідентичності, можуть бути використані для виправдання агресивної політичної конфронтації, позиції колаборації або прямої зради та збройного протиборства. З іншого боку, іноді спроби держави просувати єдину національну ідентичність може призвести до маргіналізації або виключення національних меншин, створюючи напруження та потенційні конфлікти. Мовна політика або просування державою конкретних історичних наративів може сприйматися як надання переваги одній національній групі над іншими.

Варто відзначити, що з точки зору універсального ресурсу концептуалізація державної ідентичності протягом останніх двох століть відбувалася у межах різних наукових дисциплін й відповідно сформувався декілька підходів до її аналізу. З точки зору політології можна вести мову про конструктивістську теорію, яка представлена у працях Ф. Кратохвіла [28], Н. Онуфа [29], М. Фіннемора [30] та раціоналістичний підхід К. Волтца [31], Г. Морґентау [32] та С. Краснера [33] до смислових значень політико-правових особливостей феномену державної ідентичності. Конструктивістська теорія наголошує на тому, що державна ідентичність не може бути застиглим архаїчним утворенням суспільного сприйняття на своїй території державницьких позицій, а є живою соціально сконструйованою структурою на основі суспільного договору та взаємодії власних громадян, їх спільних переконань у прийнятті моделей нормативно-правової поведінки та визнання ціннісного значення своїх культурних надбань. Ключові поняття конструктивізму включають конститутивні та регулятивні норми, а також погодження з ідеєю про те, що анархія є тим, що з неї було створено

державами. Отож конструктивістський підхід є потужним інструментом для розуміння того, як формуються та розвиваються державні ідентичності через взаємодію та засвоєння норм, бо держави набувають ідентичності через участь у колективних значеннях і саме ідентичність впливає на поведінку у зовнішній політиці. Це свідчить про те, що державні ідентичності не є статичними утвореннями, а підлягають змінам та переосмисленню, наприклад, закінчення холодної війни та поява нових глобальних викликів спонукали держави переосмислити свої державницькі підходи до ідентичності у відповідь на критично мінливі обставини геополітичних змін.

У свою чергу, раціоналістичний підхід переважно зосереджується на аналізі господарсько-економічних інтересах і динаміці змін владного ресурсу, коли значення ідентичності суспільства може розглядатися як менш важлива інструментальна складова. До речі, конструктивізм пропонує альтернативу версії теорії раціонального вибору, а саме, доволі поширеним трендом є теза, що раціональний підхід може відкрито не зосереджуватися на інструментальному значенні державної ідентичності, однак, він визнає, що зазначений суспільний феномен опосередковано впливає на зовнішньополітичну діяльність держави та допомагає визначати її стратегічні інтереси з метою захисту національної безпеки. Отож раціоналістичний підхід визнає, що трансформаційні процеси всередині формування особливостей державної ідентичності має відчутні наслідки як для встановлення на пріоритетних політико-правових позицій державного управління, так і для визначення моделей поведінки більшості громадян країни на індивідуальному рівні. Така ситуація додатково підкреслює історичний характер взаємозв'язку між процесами державотворення та зафіксованими процедурами формуванням суспільного феномену державної ідентичності.

Окремо, в умовах глобалізаційного перетворення світу, необхідно звернути увагу на можливості інформаційного впливу на процеси формування масової свідомості громадян, яке може призвести до гострої політичної поляризації в межах держави. Мова йде про ситуацію, коли різні групи населення починають активізувати процес своєї ідентифікації з іншими аспектами державницько-політичного характеру всередині своєї країни, що може призвести до фрагментації раніше сформованої державної ідентичності — саме з таким історичним явищем стикнулася молода Українська державність, починаючи з періоду Революції Гідності 2014 року по теперішній час кривавого збройного зіткнення з рашистською навалюю.

Отже, виходячи з означеного аналізу, можемо сформулювати авторське розуміння даного концепту: під державною ідентичністю ми маємо на увазі те, що у індивіда є чітко визначене політико-психологічне відчуття єдності та ототожнення себе з історією, ментальністю та територією конкретної держави, з її політичною, адміністративною та символічною

структурою, що дозволяє суверенному індивідові проявляти лояльність і підтримку державних інститутів, законів, офіційних символів і політичного устрою. Варто відзначити, що уявлення та визначення державної ідентичності не є однозначно сформованою концепцією, корекція його значення постійно відбувається паралельно глобальним перетворенням у політико-правовій думці, соціально-інституційних структурах країни, ландшафтно-географічним демаркаційним змінам кордонів і геополітичним впливам у міжнародних відносинах. Можемо стверджувати, що соціально-філософський аналіз розуміння унікального ресурсу державної ідентичності забезпечує органічний методологічний синтез етнічної, національної, громадянської та культурної ідентичності, як різних форматів колективного співіснування та створення стабільного нормативно-правового життєвого простору на теренах певної країни.

Висновки

Вочевидь унікальний ресурс державної ідентичності може стати відправним моментом формування політико-правового стабільності та національної безпеки за умови, коли більшість суспільних верств населення потенційно мобілізуються навколо конкуруючих пропозицій представлених у демократичному просторі державотворчих процесів, свідомо обираючи єдині точки дотику та фіксуючи їх у конституційних та інших законодавчих постулатах. Зазначимо, що суспільний феномен державної ідентичності є багатогранним об'єктом дослідження представниками різних наукових дисциплін і шкіл, історично його зміст демонструє органічний синтез етнічної, національної, громадянської та культурної ідентичності, як різних форм колективного співіснування та соціальної інтеграції. Встановлено, що державна ідентичність представляється як своєрідне відчуття приналежності до спільної ідентичності та характеризується наявністю єдиної культури, мови, історично-визнаними територіями, комплексом ціннісних і символічних уявлень, які є вирішальними ознаками поняття держави. У такому розумінні державна ідентичність за своїм змістом наближується до сенсу національної ідентичності, бо розглядається як колективне явище, яке об'єднує людей у межах певної території, впливаючи на індивідуальне сприйняття громадянина та його ставлення до держави загального добробуту. Держава з сильною та інклюзивною національною ідентичністю може мати більшу соціальну згуртованість та політичну стабільність. Отож суспільний феномен державної ідентичності є історично довготривалим явищем цивілізаційного поступу та багатоаспектним об'єктом досліджень у різних сферах наукового пізнання, який не піддається остаточному визначенню. Політологи часто розглядають його через призму конструктивізму, наголошуючи на соціальному конструюванні державної ідентичності завдяки колективній взаємодії та загальноновизнаним нормам поведінки.

Соціологи натомість підкреслюють соціальну природу держави та видів ідентичності, а також її зв'язок з національною ідентичністю та вплив владних відносин. Антропологи пропонують етнографічний погляд, який ставить під сумнів фіксовані уявлення про державну ідентичність та досліджує її в контексті культури та повсякденного життя.

Отже, концепція становлення суспільного феномену державної ідентичності має характер тривалого динамічного процесу, вона формується у тісному взаємозв'язку з перебігом історичних подій, соціальною інтеграцією, політичними конфліктами та соціокультурною динамікою змін певної країни. Дебати між примордіалістськими та конструктивістськими поглядами, а також критичні студії політологічного, соціологічного та антропологічного характеру підкреслюють невизначеність означеного поняття та необхідність врахування різних точок зору. Емпіричні дослідження свідчать про те, що державна ідентичність є значущим фактором, що впливає на політичну поведінку та ставлення громадян до влади, особливо в демократичних системах державотворення.

Перспективність досліджень у сфері соціально-філософського знання визначається зосередженням на засобах ефективного використання унікального ресурсу державної ідентичності в умовах глобалізаційних, транснаціональних та технологічних змін у життєвому просторі спільності. Важливо також дослідити впливи агресивної політики з боку інших країн на міжнародній арені, недержавних суб'єктів та субдержавних ідентичностей у формуванні патріотичного сприйняття громадянами ідентичності саме своєї держави, проаналізувати особливості політичної соціалізації громадян та аспекти соціальної інтеграції.

Список посилань

1. Кримський С. Б. Запити філософських смислів. Київ: Вид. ПАРАПАН, 2003. 240 с.
2. Сміт Е. Д. Нації та націоналізм у глобальну епоху. Київ: Ніка-Центр, 2006. 320 с.
3. Ліпкан В. А. Державна ідентичність: новий термін політичної та правової науки. Регіональні студії. 2024. №38. С. 33-40.
4. Бойченко М. І. Виміри і версії національної ідентичності: філософський погляд. Національна ідентичність як проблема науки й освіти. Київ: ІОД НАПН України, 2020. С. 18-20.
5. Мендрін О. В. Стратегії та практики конструювання макрополітичної ідентичності: Україна в контексті світового досвіду: дис. ... д-ра філософії: спец. 052 Політологія / Мендрін Олексій Вікторович; Маріуп. Держ. Ун-т. Київ, 2023. 257 с. URL: <http://repository.mdu.in.ua/jspui/handle/123456789/4339>.

6. Lavis E. *The Vitality of France: How the Nation Recovered from Three Devastating Wars Available to Purchase*. *Current History*, 1916, Vol. 4, No. 6 (September). Pp. 1070-1073.
7. Габермас Ю. *Залучення іншого: Студії з політичної теорії*. Львів: Астролябія, 2006. 416.
8. Campbell D. *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1998. 306 p. <https://archive.org/details/writingsecurityu0000camp>
9. Wendt Al. *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 450 p. <https://www.guillaumenicaise.com/wp-content/uploads/2013/10/Wendt-Social-Theory-of-International-Politics.pdf> Arendt H. *The Origins of Totalitarianism*. Cleveland and New York: Meridian Books, The World Publishing Company, 1962. 552 p.
10. Habermas J. *The Structural Transformation of the Public Sphere An Inquiry into a Category of Bourgeois Society* / transl. by Th. Burger with the assistance of F. Lawrence. Cambridge, Massachusetts: The M IT Press, 1991. 135 p. https://www.academia.edu/40204226/The_Structural_Transformation_of_the_Public_Sphere
11. Tilly Ch. *Identities, Boundaries, and Social Ties*. New York: Taylor & Francis, 2016. 284 p. <https://www.perlego.com/book/1569292/identities-boundaries-and-social-ties-pdf>
12. Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste* (R. Nice, Trans.). Cambridge, MA: Harvard University Press. 613 p. ISBN 9780674212770.
13. Scott J.C. *Domination and the Arts of Resistance: Hidden Transcripts*. New Haven & London: Yale University Press, 1990. 273 p. https://monoskop.org/images/o/of/Scott_James_C_Domination_and_the_Arts_of_Resistance_Hidden_Transcripts_1990.pdf
14. Arendt H. *The Origins of Totalitarianism*. Cleveland and New York: Meridian Books, The World Publishing Company, 1962. 552 p.
15. Abrams, Philip. (1988). Notes on the difficulty of studying the state (1977). *Journal of Historical Sociology*, 1(1), 58-89.
16. Mitchell T. *The Limits of the State: Beyond Statist Approaches and Their Critics*. *The American Political Science Review*, Vol. 85, No. 1. (Mar., 1991), pp. 77-96. URL: <http://links.jstor.org/sici?sici=0003-0554%28199103%2985%3A1%3C77%3ATLOTSB%3E2.O.CO%3B2-1>

17. Tully J. *Strange multiplicity: Constitutionalism in an age of diversity*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. 253 p. https://books.google.com.ua/books/about/Strange_Multiplicity.html?id=-zJ1s7-KhuEC&redir_esc=y
18. Neumann I.B. *Uses of the Other: “The East” in European Identity Formation*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1999. 281 p.
19. Geertz Cl., (1980). *Negara: The Theatre State in Nineteenth-Century Bali*. Princeton, NJ: Princeton University Press. 1980. 309 p. https://monoskop.org/images/a/a7/Geertz_Clifford_Negara_The_Theatre_State_In_Nineteenth_Century_Bali_1980.pdf
20. Antonio Gramsci. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <https://plato.stanford.edu/entries/gramsci/>
21. Попович М. Д. Соціально-філософський аналіз антропологічного виміру культури: монографія. Кам'янець-Подольський: ФОП Сисин Я. І., 2013. 308 с.
22. Hobsbawm E.J. *The invention of tradition* / Ed. by E. Hobsbawm & T. Ranger. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 324 p. https://psi424.cankaya.edu.tr/uploads/files/Hobsbawm_and_Ranger_eds_The_Invention_of_Tradition.pdf]
23. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Пер. з англ. В. Морозов. 2-е вид, переробл. Київ: Критика, 2001. 278 с.
24. Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм: Пер. з англ. Київ: Таксон, 2003. 300 с. URL: <http://litopys.org.ua/gellner/gel.htm>
25. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Закон України № 2834-IX від 13.12.2022. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 46, ст.116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>.
26. Стегній О. І. Національна ідентичність. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТ. Ш. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. URL: <https://esu.com.ua/article-71062>.
27. Бевз Т. Особливості формування громадянської ідентичності в сучасній Україні. Наукові записки ІнЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018, Вип. 3(71). С. 236-246.
28. Kratochwil Fr.V. *Rules, Norms, and Decisions: On the Conditions of Practical and Legal Reasoning in International Relations and*

- Domestic Affairs. Cambridge: Cambridge University Press, 1991 p. 317 p. <https://archive.org/details/rulesnormsdecisio000okrat>
29. Onuf N. *World of Our Making Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. New York: Taylor & Francis, 2012. 352 p.
30. Finnemore M. *National Interests in International Society*. Ithaca and London: Cornell University Press, 1996. 168 p. <https://dokumen.pub/qdownload/national-interests-in-international-society-9781501707384.html>
31. Waltz K.N. *Theory of international politics*. McGraw-Hill, 1979. 129 p. https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/486328/mod_resource/content/0/Kenneth%20N.%20Waltz%20Theory%20of%20International%20Politics%20Addison-Wesley%20series%20in%20political%20science%20%20%201979.pdf
32. Mmgenthau H. *Politics Among Nations the Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf, 1949. 201 p. [http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps240/04%20Conflict%20with%20States%20as%20Unitary%20Actors/Morgenthau%20-%20Politics%20among%20nations%20\(selected%20chapters\).pdf](http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps240/04%20Conflict%20with%20States%20as%20Unitary%20Actors/Morgenthau%20-%20Politics%20among%20nations%20(selected%20chapters).pdf)
33. Krasner St.D. *Sovereignty: Organized Hypocrisy*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1999. 264 p. <https://archive.org/details/sovereigntyorgan0000kras>

References

1. Krymskyi, S. B. (2003). *Inquiries of philosophical meanings*. Kyiv: PARAPAN Publishing. 240 p.
2. Smith, A. D. (2006). *Nations and nationalism in the global era*. Kyiv: Nika-Center. 320 p.
3. Lipkan, V. A. (2024). State identity: A new term in political and legal science. *Regional Studies*, 38, 33 – 40.
4. Boichenko, M. I. (2020). Dimensions and versions of national identity: A philosophical perspective. In *National identity as a problem of science and education* (pp. 18 – 20). Kyiv: IED of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine.
5. Mendrin, O. V. (2023). *Strategies and practices of constructing macropolitical identity: Ukraine in the context of global experience* (Doctoral dissertation, specialty 052 Political Science). Mariupol State University, Kyiv. 257 p. Retrieved from <http://repository.mdu.in.ua/jspui/handle/123456789/4339>
6. Lavissee, E. (1916). The vitality of France: How the nation recovered from three devastating wars. *Current History*, 4(6), 1070 – 1073.

7. Habermas, J. (2006). *The inclusion of the Other: Studies in political theory*. Lviv: Astrolabe. 416 p.
8. Campbell, D. (1998). *Writing security: United States foreign policy and the politics of identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press. 306 p. Retrieved from <https://archive.org/details/writingsecurityu0000camp>
9. Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press. 450 p. Retrieved from <https://www.guillaumenicaise.com/wp-content/uploads/2013/10/Wendt-Social-Theory-of-International-Politics.pdf>;
Arendt, H. (1962). *The origins of totalitarianism*. Cleveland & New York: Meridian Books, The World Publishing Company. 552 p.
10. Habermas, J. (1991). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society* (T. Burger, Trans., with the assistance of F. Lawrence). Cambridge, MA: MIT Press. 135 p. Retrieved from https://www.academia.edu/40204226/The_Structural_Transformation_of_the_Public_Sphere
11. Tilly, C. (2016). *Identities, boundaries, and social ties*. New York: Taylor & Francis. 284 p. Retrieved from <https://www.perlego.com/book/1569292/identities-boundaries-and-social-ties-pdf>
12. Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste* (R. Nice, Trans.). Cambridge, MA: Harvard University Press. 613 p. ISBN 9780674212770.
13. Scott, J. C. (1990). *Domination and the arts of resistance: Hidden transcripts*. New Haven & London: Yale University Press. 273 p. Retrieved from https://monoskop.org/images/o/of/Scott_James_C_Domination_and_the_Arts_of_Resistance_Hidden_Transcripts_1990.pdf
14. Arendt, H. (1962). *The origins of totalitarianism*. Cleveland & New York: Meridian Books, The World Publishing Company. 552 p.
15. Abrams, P. (1988). Notes on the difficulty of studying the state (1977). *Journal of Historical Sociology*, 1(1), 58 – 89.
16. Mitchell, T. (1991). The limits of the state: Beyond statist approaches and their critics. *American Political Science Review*, 85(1), 77 – 96. Retrieved from <http://links.jstor.org/sici?sici=0003-0554%28199103%2985%3A1%3C77%3ATLOTSB%3E2.o.CO%3B2-1>
17. Tully, J. (1995). *Strange multiplicity: Constitutionalism in an age of diversity*. Cambridge: Cambridge University Press. 253 p.

- Retrieved from https://books.google.com.ua/books/about/Strange_Multiplicity.html?id=-zJ1s7-KhuEC&redir_esc=y
18. Neumann, I. B. (1999). *Uses of the Other: "The East" in European identity formation*. Minneapolis: University of Minnesota Press. 281 p.
  19. Geertz, C. (1980). *Negara: The theatre state in nineteenth-century Bali*. Princeton, NJ: Princeton University Press. 309 p. Retrieved from https://monoskop.org/images/a/a7/Geertz_Clifford_Negara_The_Theatre_State_In_Nineteenth_Century_Bali_1980.pdf
  20. Gramsci, A. (n.d.). Antonio Gramsci. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/entries/gramsci/>
  21. Popovych, M. D. (2013). *Socio-philosophical analysis of the anthropological dimension of culture: A monograph*. Kamianets-Podilskyi: FOP Sysyn Ya. I. 308 p.
  22. Hobsbawm, E. J., & Ranger, T. (Eds.). (2000). *The invention of tradition*. Cambridge: Cambridge University Press. 324 p. Retrieved from https://psi424.cankaya.edu.tr/uploads/files/Hobsbawm_and_Ranger_eds_The_Invention_of_Tradition.pdf
  23. Anderson, B. (2001). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism* (V. Morozov, Trans.; 2nd rev. ed.). Kyiv: Krytyka. 278 p.
  24. Gellner, E. (2003). *Nations and nationalism; Nationalism* (Trans. from English). Kyiv: Takson. 300 p. Retrieved from <http://litopys.org.ua/gellner/gel.htm>
  25. Verkhovna Rada of Ukraine. (2023). *On the fundamental principles of state policy in the sphere of affirming Ukrainian national and civic identity* (Law of Ukraine No. 2834-IX of December 13, 2022). *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 46, Art. 116. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
  26. Stehni, O. I. (2020). National identity. In *Encyclopedia of Modern Ukraine* (I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskyi, M. H. Zhelezniak, et al., Eds.). Kyiv: Institute of Encyclopedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. Retrieved from <https://esu.com.ua/article-71062>
  27. Bevez, T. (2018). Features of civic identity formation in contemporary Ukraine. *Scientific Notes of the I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of NAS of Ukraine*, 3(71), 236 – 246.

28. Kratochwil, F. V. (1991). *Rules, norms, and decisions: On the conditions of practical and legal reasoning in international relations and domestic affairs*. Cambridge: Cambridge University Press. 317 p. Retrieved from <https://archive.org/details/rulesnormsdecisio00okrat>
29. Onuf, N. (2012). *World of our making: Rules and rule in social theory and international relations*. New York: Taylor & Francis. 352 p.
30. Finnemore, M. (1996). *National interests in international society*. Ithaca & London: Cornell University Press. 168 p. Retrieved from <https://dokumen.pub/qdownload/national-interests-in-international-society-9781501707384.html>
31. Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. New York: McGraw-Hill. 129 p. Retrieved from https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/486328/mod_resource/content/0/Kenneth%20N.%20Waltz%20Theory%20of%20International%20Politics%20Addison-Wesley%20series%20in%20political%20science%20%20%20%201979.pdf
32. Morgenthau, H. J. (1949). *Politics among nations: The struggle for power and peace*. New York: Alfred A. Knopf. 201 p. Retrieved from [http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps240/04%20Conflict%20with%20States%20as%20Unitary%20Actors/Morgenthau%20-%20Politics%20among%20nations%20\(selected%20chapters\).pdf](http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps240/04%20Conflict%20with%20States%20as%20Unitary%20Actors/Morgenthau%20-%20Politics%20among%20nations%20(selected%20chapters).pdf)
33. Krasner, S. D. (1999). *Sovereignty: Organized hypocrisy*. Princeton, NJ: Princeton University Press. 264 p. Retrieved from <https://archive.org/details/sovereigntyorgan000okras>

Andrii Slyva

PhD Student of the Department of Philosophy and Social Anthropology

named after Professor I. P. Stohnii

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav (Pereiaslav, Ukraine)

<https://orcid.org/0009-0004-9312-2441>

e-mail: andermrson@icloud.com

Nataliia Yukhymenko

Ph.D. of Philosophical Sciences, Associate Professor of the Department of Philosophy

and Social Anthropology named after Professor I. P. Stohnii

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav (Pereiaslav, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0001-7739-9716>

e-mail: Natale_ux@ukr.net

**STATE IDENTITY AS A UNIQUE RESOURCE OF POLITICAL
AND LEGAL STABILITY**

Abstract

The article substantiates the proposition that, under conditions of globalization-driven change, the unique resource of the social phenomenon of state identity becomes a starting point for the formation of political and legal stability and national security in a country, provided that the majority of social strata are potentially mobilized around competing proposals presented within the democratic space of state-building processes, consciously selecting common points of convergence and enshrining them in constitutional and other legislative postulates.

The application of a multidisciplinary approach to the comprehensive analysis of the process of formation, determination of essence, and basic principles of state identity made it possible to clarify the mechanisms for strengthening the ideological and theoretical significance and ensuring the sustainable recognition of the unique resource of state identity in a context of globalization, transnationalism, and technological change. It is established that a comprehensive socio-philosophical analysis of the social phenomenon of state identity provides an organic synthesis of ethnic, national, civic, and cultural

identities as different formats of collective coexistence, social integration, and the creation of a stable normative and legal living space within a particular country.

By analyzing domestic scholarly discourse on the conceptualization of state identity under the critical conditions of the armed struggle of the Ukrainian people against the Russian Federation for state sovereignty, it is demonstrated that state identity is formed at the intersection of three basic levels – national, civic, and cultural-civilizational – and is the result of reflecting on historical experience, shared values, and the political legitimacy of the state. It is shown that debates between primordialist and constructivist perspectives, as well as critical studies in political science, sociology, and philosophical anthropology, underscore the complexity of this concept and the need for further analysis of diverse viewpoints.

At the same time, on the fundamental principles of the civilizational approach, the author formulates an original understanding of the concept of “state identity” as an integral socio-philosophical phenomenon.

Keywords: Ukrainian statehood; state identity; national identity; civil society; political regime; national security; civilizational approach.

Надійшла до редакції 04.10.2025

Прийнято до друку 19.11.2025

Оприлюднено 29.12.2025